

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИНГ ИҚТИСОДИЙ ТАРАҚҚИЁТДАГИ АҲАМИЯТИ

Мустафақулов Янгибой Бўриқулович, Бабабекова Наргиза Бахтиёрвна

ТАФУ “Тармоқлар иқтисодиёти” кафедраси катта ўқитувчилари

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11037660>

Аннотация. Мақолада, рақамли иқтисодиёт ва унинг бугунги кундаги аҳамияти, иқтисодиётдаги таъсири, рақамлар асосида жамият тараққиётини тартиблаш масаласида фикр мулоҳазалар бериб ўтилган.

Аннотация. В статье обсуждается цифровая экономика и ее значение сегодня, ее влияние на экономику и развитие общества на основе цифр.

Annotation. In the article, the digital economy and its importance today, its impact on the economy, and the development of society based on numbers are discussed.

Калим сўзлар: иқтисодиёт, бошқарув, рақамлар таъсири, бозор, самарадорлик, стратегия, технологик ёндашув, инвестицион муҳит, иқтисодий самарадорлик.

Ключевые слова: экономика, менеджмент, влияние цифр, рынок, эффективность, стратегия, технологический подход, инвестиционная среда, экономическая эффективность.

Keywords: economy, management, influence of numbers, market, efficiency, strategy, technological approach, investment environment, economic efficiency.

Бугунги кунда мамлакатимизда олиб борилаётган ислохотлар самарасини янада ошириш, давлат ва жамиятнинг ҳар томонлама ва жадал ривожлантириш учун шарт шароитлар яратиш, мамлакатимизни модернизация қилиш бўйича Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармонида белгиланган: экспортга мўлжалланган маҳсулот ва материаллар ишлаб чиқариш учун замонавий технологияларни жорий этиш, транспорт-логистика инфратузилмасини, тадбиркорликни ривожлантириш, ҳамда хорижий инвесторлар учун инвестициявий жозибадорликни ошириш, солиқ маъмурчилигини яхшилаш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш инновацион фаолиятни янада ривожлантиришда муҳим аҳамиятга эга бўлади. Иқтисодиётни модернизациялаш, аввало, мамлакатнинг ишлаб чиқариш кучларини фан-техника ютуқлари асосида такомиллаштириш, саноатнинг технологик даражасини тубдан ошириш, иқтисодиётнинг анъанавий тармоқларини технологик жиҳатдан қайта қуроллантириш орқали уларнинг инновацион фаоллигини ошириш билан боғлиқ жараён ҳисобланади¹. Инновацион фаоллик ва ишлаб чиқариш корхоналарининг технологик даражаси ўзаро боғлиқ бўлганлиги сабабли, уларни алоҳида кўриб чиқиш мумкин эмас. Технологик жиҳатдан қолоқ иқтисодиёт инновацион фаолликни қабул қила олмайди. Шунинг учун ўтиш иқтисодиёти мамлакатларида ишлаб чиқариш тармоқларининг технологик даражасини тубдан оширмай туриб, миллий иқтисодиётнинг инновацион ривожланишини таъминлаб бўлмайди.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони, Халқ сўзи, 2017 йил, 8 феврал, № 28.

Ушбу муаммони амалиётда юқори самарадорликни намойиш этаётган ривожланган мамлакатларнинг замонавий технологияларини самарали ўзлаштириш орқали ҳал этиш мумкин. Бунинг учун инвестициявий муҳитни яхшилаш орқали мамлакатимиз иқтисодиёти тармоқлари ва ҳудудларига 2017-2021 йилларда умумий қиймати 45 миллиардга яқин АҚШ доллари миқдоридаги салкам 700 га яқин инвестиция лойиҳаси амалга оширилди. Натижада, кейинги йилларда саноат маҳсулотини ишлаб чиқариш икки баравар, унинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши 34,8 фоиздан 37 фоизгача, қайта ишлаш тармоғи улуши 82 фоиздан 88 фоизгача ошди. Булар албатта ишлаб чиқариш корхоналаримизнинг инновацион фаоллигини ошириш орқали инновацион фаолиятни янада ривожлантириш учун муҳим омил бўлиб хизмат қилди.

Мамлакатнинг инновацион тараққиёти унинг миллий инновация тизимининг шаклланишига ва ривожланишига боғлиқдир. Инвестиция сиёсати микро, макро, тармоқ, минтақа, халқаро даражаларда амалга оширилади. шу жиҳатдан уни амалга ошириш ўзига хос хусусиятларга эга. Бироқ, турли даражаларда амалга ошириладиган инвестиция сиёсатининг ядроси давлат инвестиция сиёсати ҳисобланади. Унинг йўналишлари тармоқ, ҳудуд, халқаро интеграция ва ташқи сиёсатнинг ривожланишига таъсир кўрсатиш кучига эга. Давлат томонидан олиб бориладиган инвестиция сиёсатининг иқтисодиётнинг, унинг тармоқлари ва ҳудудлари кесимида, диверсификация, модернизация ва халқаро интеграциясига фаол йўналтирилганлиги макроиқтисодий барқарорлик ва ижтимоий фаровонликнинг муҳим шартидир. “Бугун биз шиддат билан ўзгариб бораётган замонда яшамокдамиз. Дунё миқёсида манфаатлар кураши, рақобат тобора авж олиб, халқаро вазият кескинлашиб бормоқда”². Бу эса Ўзбекистоннинг халқаро ҳамжамиятда ўз ўрнига эга бўлиши ва уни янада юксалтириб бориши осон бўлмаслигини, бунга, албатта, вақт, аниқ мақсадли ўрта ва узоқ муддатли ислоҳотлар ҳамда инвестициялар талаб этилади.

Иқтисодиётда амалга оширилаётган ҳар қандай инвестициялар қандай қўшимча қиймат, иқтисодий самара келтиришидан қатъий назар, уларнинг барчаси ижтимоий манфаатлар учун хизмат қилади. Зеро, инвестицияларни амалга оширувчи ҳам, унинг натижасига манфаатини боғловчи ҳам инсон ҳисобланади. шундай экан, мамлакатда амалга оширилаётган фаол инвестиция сиёсати, ўз навбатида, ижтимоий самара ва фаровонликни оширишга олиб келади. шу сабабдан фаол инвестиция сиёсатини изчил давом эттириш Ўзбекистоннинг дунё миқёсидаги аҳоли фаровонлиги кўрсаткичи ва инсон тараққиёти индексининг ҳам яхшиланишида муҳим аҳамият касб этади. Шуниси қувонарлики, биргина 2018 йилнинг ўзида йигирмага яқин давлатлараро расмий ташрифлар амалга оширилиб, бунинг натижасида 50 миллиард доллардан ортиқ маблағлар асосида мингдан ортиқ лойиҳа бўйича келишувларга эришилди. Жаҳон банки, европа тикланиш ва тараққиёт банки, Ислон ва осие тараққиёт банклари, бошқа халқаро молия институтлари билан ҳамкорликдаги инвестициялар ҳажми салкам тўққиз миллиард долларни ташкил этди.

Бугунги кунда юртимизда, чет эл инвестициялари ҳисобидан қиймати 30 миллиард долларга яқин маблағлар ҳисобига салкам беш юзга яқин лойиҳалар амалга оширилмоқда. Ўтган йиллар мобайнида кўплаб олий даражадаги ташрифлар амалга оширилиб, юзга яқин давлат ва халқаро ташкилотлар раҳбарлари ва вакиллари билан учрашувлар ўтказилди. натижада бир қанча битим ва келишувларга эришилган ҳолда, юз миллиард АҚШ

² Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг олий Мажлисга Мурожаатномасини ўрганиш ва кенг жамоатчилик ўртасида тарғиб этишга бағишланган илмий-оммабоп қўлланма. – Т.: «Маънавият», 2019.

долларидан ортиқ ҳажмдаги савдо ва сармоявий шартномалар имзоланди. Давлатимиз томонидан олиб борилган фаол инвестиция сиёсати натижасида эса сўнгги 20 йилдан ортиқ вақт ичида Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётига ислоҳ қилинган тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ва кафолатланмаган кредитлар ҳажми қарийб ўттиз миллиард АҚШ долларини ташкил этган ва унинг ўн беш миллиардга яқин АҚШ доллари сўнгги беш йил ичида жалб қилинган. Сўнгги беш йил ичида тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар, асосан, нефть-газ соҳасига жалб этилган (салкам 76 фоиз), ахборот технологиялари ва коммуникация соҳасига 9 фоиз, электроэнергетика соҳасига 5 фоиз, енгил ва тўқимачилик соҳасида 3,5 фоиз атрофида ва автомобиль соҳасига 1,2 фоиз инвестиция жалб қилинган, дейилади Инвестициялар бўйича давлат кўмитасининг эксперт ва илмий доиралар вакиллари билан ҳамкорликда ишлаб чиққан “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисидаги қонун” концепциясида. Бу эса иқтисодиётга жалб этилаётган хорижий инвестицияларни диверсификациялашга кучли эҳтиёж мавжудлигини намоён этади. Ўзбекистон ва унинг ҳудудлари иқтисодиётини ривожлантиришга, хорижий инвестициялардан мақсадли фойдаланиш бўйича дастурий чора-тадбирлар амалга оширилишига катта эътибор қаратилмоқда.

Бугунги кунда юртимизда, чет эл инвестициялари ҳисобидан қиймати қирқ миллиард долларлик салкам минг яқин лойиҳа амалга оширилмоқда. Хорижий инвестицияларни Ўзбекистон ҳудудларига жалб этишда Ўзбекистон Республикаси Президентининг Валюта сиёсатини либераллаштириш бўйича 2017 йил 5 сентябрдаги фармони ўз самарасини бериб келмоқда³.

Жаҳоннинг ривожланган мамлакатлари амалиётида иқтисодиётни барқарор ривожлантиришнинг самарали усуллари билан бири сифатида тадбиркорликни изчил ривожлантириш тажрибаси ўзининг ижобий самарасини кўрсатмоқда. Агар ривожланган мамлакатларда кичик ва ўрта бизнеснинг ялпи ички маҳсулот (ЯИМ)даги улуши 52-57 фоизни ташкил этаётган бўлса, Ўзбекистонда амалга оширилган тизимли ислохотлар натижасида ЯИМда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг улуши 57,8 фоизни ташкил этмоқда. Жаҳон банки “Doing Business-2019” (Бизнес юритиш) рейтингига кўра Ўзбекистон 2012-2018 йилларда 90 поғонага кўтарилиб, 166-ўрндан 76-ўринга кўтарилди. Тадбиркорлик фаолияти учун ишбилармонлик муҳитини яхшилаш соҳасида энг яхши натижаларга эришган дунёдаги ўнта давлат қаторидан жой олди⁴.

Чет эллик ҳамкорлар билан сиёсий-дипломатик соҳадаги ҳамкорликни ривожлантиришга доир “Йўл хариталари”ни ишлаб чиқилганлиги ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисидаги” ПФ4947-сонли фармонларидаги устувор вазифаларнинг бажарилиши⁵, мамлакат ижтимоий ҳаётини тартибга солишнинг меъёрий-ҳуқуқий асосларининг фундаментал пойдеворининг ётқизилиши, қулай ишбилармонлик муҳитининг яратилиши, ҳудудлар иқтисодиётига

³ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг олий Мажлисга Мурожаатномасини ўрганиш ва кенг жамоатчилик ўртасида тарғиб этишга бағишланган илмий-оммабоп қўлланма. – Т.: «Маънавият», 2019.

⁴ Ш.М.Мирзиёев. Ш.М.Мирзиёевнинг БМТдаги тарихий нутқи. hordiq.uz. 2017 й. 20 сентябрь.

⁵ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича ҳаракатлар стратегиясини келгусида амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисидаги ПФ-4947 Фармони.Т.: 7.02.2017 й.

инвестицияларнинг кенг қилиниши - яқин истиқболда мамлакатимиз аҳолисининг ижтимоий-иқтисодий ҳаётида, турмуш даражаси ва яшаш шароити яхшиланишида муҳим манба бўлиб қолади.

Хотима сифатида шуни айтиш мумкинки, бугунги кунда иқтисодий тараққиётни таъминлашда рақамли иқтисодиётнинг аҳамияти беқиёсдир. Ҳозирги даврда жиддий назар солсак, биз қилинаётган ишлар ва уларнинг ижобий натижаларига гувоҳ бўламиз, албатта бу қувонарли ҳолат. Лекин, иқтисодий фаолликни бир дақиқа ҳам тўхтатишга ҳаққимиз йўқ. Биз ўз олдимизга буюк мақсадлар қўйган эканмиз, шунга муносиб фаолият олиб боришимиз керак. Бу фикр ва мулоҳазаларимизни амалга ошириш учун эса, бизга барча имконият ва шароитлар мужассамдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони, Халқ сўзи, 2017 йил, 8 феврал, № 28.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг олий Мажлисга Мурожаатномасини ўрганиш ва кенг жамоатчилик ўртасида тарғиб этишга бағишланган илмий-оммабоп қўлланма. – Т.: «Маънавият», 2019.
3. Ш.М.Мирзиёев. Ш.М.Мирзиёевнинг БМТдаги тарихий нутқи. hordiq.uz. 2017 й. 20 сентябрь.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича ҳаракатлар стратегиясини келгусида амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисидаги ПФ-4947 Фармони. Т.: 7.02.2017 й.